

Татьяна Самойленко

ОСОБЕННОСТИ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ УКРАИНСКОГО СОВЕТСКОГО КИНЕМАТОГРАФА (1920–1930-Е ГГ.)

В статье проведена классификация советских кинолент 1920–1930-х годов, проанализированы идеологическую нагрузку кинофильмов и их влияние на формирование мировоззрения населения советской Украины.

Ключевые слова: украинский советский кинематограф, советская Украина, идеология, кинохроника, киноаппаратура.

Tetyana Samoylenko

FEATURES OF BECOMING AND DEVELOPMENT UKRAINIAN SOVIET CINEMA (1920–1930TH)

The article carried classification of soviet films. It analyzes ideological loading of movies and its influence on forming of world view of the population of the Soviet Ukraine.

Keywords: Ukrainian Soviet cinema, Soviet Ukraine, ideology, newsreel, kinoaparatura.

УДК 792.071.2 + 792.5(477.75)

Сніжана Шендрікова

АКТОРИ КРИМСЬКОГО УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ТЕАТРУ

У науковій статті проаналізовано роботу провідних українських акторів Кримського українського музичного театру та їх вплив на культурне життя півострова.

Ключові слова: Кримський український музичний театр, провідна роль, репертуар, майстерність актора, українська театральна культура.

Історія театрального мистецтва Криму – це цікавий з культурницької, філологічної та історичної точок зору аспект, у якому об'єднуються сторінки трагізму і піднесення, так чи інакше пов'язані з історією півострова та культурою народів, що проживають на ньому.

Заради справедливості варто відзначити, що основні, найбільш яскраві аспекти становлення українського класичного професійного театру вже відомі, проте сьогодні хотілося б доповнити їх важливим сюжетом про духовні й творчі зв'язки українських акторських колективів із Кримом і невід'ємної ролі в цьому процесі особи актора. Саме актори, своїми талантами завжди несли у маси "вічне і добре".

Досвідчений кримський глядач позитивно сприймав українські постановки й щедро аплодував українським акторам. Цей момент заслуговує на увагу ще й тому, що саме за допомогою театру, кримчани знайомилися з українською культурою, пізнавали кращі літературні твори, імена тепер уже відомих класиків українського слова й сцени.

Метою наукової статті є аналіз діяльності Кримського українського музичного театру, починаючи із середини 50-х років ХХ століття до наших днів, і їх вплив на театральне, культурне життя жителів півострова.

Досліджуваною тематикою у різні часи займалися такі учені, як П. Киричок. Він досліджував поширення української театральної культури серед жителів Криму. В. Гуменюк присвятив свої наукові пошуки театральній журналістиці Криму. С. Керімова аналізувала кримськотатарську довоєнну драматургію і сценічне мистецтво. Проте досліджувані ними наукові проблеми недостатньо мірою висвітлені у національній історіографії.

Першим з українських професійних артистів, що відвідали Крим, був М. Кропивницький. Це сталося ще у 70-х роках ХІХ століття [6, с. 3]. Він активно співпрацював з М. Старицьким. Саме завдяки їм у свій час сформувався окремий професійний театральний колектив. І, як підкреслював С. Чернецький, "із цієї пори починається буйний розвиток українського театру й українського театрального мистецтва" [11].

Становлення української театральної школи в Криму також нерозривно пов'язано з ім'ям М. Заньковецької [7]. Під режисерством М. Старицького і за участю в головних ролях

М. Заньковецької, травневими вечорами у симферопольському міському саду йшла драма "Не так склалося, як жадалося", водевіль "Українці" з народними піснями й танцями [8], а також постановка, що й зараз залишається однією з найпопулярніших, – "Сватання на Гончарівці" [7, с. 4].

Гастролі українських труп користувалися популярністю в Криму. Основною причиною було те, що у XIX століття відбувається розквіт української драматичної творчості: у цей час були написані твори М. Старицького, І. Карпенка-Карого, Панаса Мирного, М. Кропивницького, І. Котляревського, І. Тогобочного, за якими і сьогодні відбуваються постановки на сценах вітчизняних театрів.

У другій половині XIX століття в Україні з'явилася блискуча плеяда артистів – М. Заньковецька, М. Кропивницький, М. Старицький, І. Карпенко-Карий, Н. Садовський, А. Саксаганський і багато інших. Вони стали гордістю театрального мистецтва, зокрема й української культури взагалі. Розквіт театрального мистецтва, використання народних мотивів, вплинули на зростання інтересу до українського театру в кримському середовищі [10, с. 3–4].

У викладеному матеріалі йшлося про гастролуючі українські колективи, за допомогою яких кримчани пізнавали українську культуру, літературу, знайомилися з історією, традиціями, побутом українців кінця XIX століття. Лише з середини 50-х років XX століття на Кримському півострові з'являється стаціонарний професійний український театр [3, с.4].

На момент створення театру працювало 25 акторів. З тих, хто приїхав до Симферополя, був усього один заслужений артист УРСР – В. Веремєєнко, що пропрацював тут декілька сезонів. Ветерани сцени пам'ятають такі його роботи, як інженер Обручев у спектаклі "Транзитні пасажирки" і циган Василь у "Циганці Азі". Спробував він себе і як режисер, поставивши "Сватання на Гончарівці". А. Азров, А. Бізев, П. Тахтаєв, А. Харламова, В. Орловський, Л. Соколовська, А. Єрєміна, В. Мелентьєв, С. Степась – ось неповний перелік артистів театру, які стояли біля витоків театру в Криму.

Небагато акторів, які прибули до Симферополя, надовго затримувалися тут. Вірними симферопольській сцені залишилися до кінця тоді ще молоді артисти А. Ковалюк, В. Петренко, С. Ботвіна. А. Ковалюк, пропрацювала 50 років у театрі. Учасник німецько-радянської війни, нагороджена не лише бойовими орденами, але й творчими нагородами, у тому числі преміями ім. М. Заньковецької. Нею зіграно більше 200 ролей. Глядачі пам'ятають її циганку Азу. Цю роль актриса втілювала на сцені більше 700 разів, Харитину ("Наймичка"), Пепіту ("Вільний вітер"), панну ("Вій"), Хануму та інші. 850 разів актриса зіграла роль Наталки-Полтавки [2, с. 3].

Одним із старійшин кримської сцени був С. Ботвін, який у складі театру приїхав до Симферополя. Улюбленою роллю артиста вважається роль Стецька ("Сватання на Гончарівці"), яку він виконував 20 років. Помітними для актора стали ролі Дмитра ("Ой, не ходи, Грицю"), Панаса ("Циганка Аза"), Возного ("Наталка-Полтавка"), Шпонька ("Шельменко – Денщик"), Солопія Черевика ("Сорочинський ярмарок"), Вінника ("Травнева ніч"), Гусятникова ("Пізня Серенада") та інші. У березні 2001 року С. Ботвін був удостоєний звання заслуженого артиста Автономної Республіки Криму (АРК) [3, с. 42].

У серпні 1957 року до театру прийшов Н. Андрусенко. Його першою роботою в Криму була роль Моті – монументаліста в спектаклі "Шумить Дніпро". За час роботи у колективі, він зіграв більше 200 ролей і з роками придбав амплу характерного актора з комедійним ухилом. Найбільш яскравими й вдалим стали його роботи: Шельменко ("Шельменко – Денщик"), Іван ("Дай сердцю волю – заведе в неволю"), Філіпп ("Баядера"), князь Воляпюк ("Сильва"), Мартин Боруля в однойменній п'єсі (виконував 280 разів), Возний ("Наталка-Полтавка"), Солопій Черевик ("Сорочинський ярмарок") та інші. Обдарований артист здатний вирішувати найскладніші творчі завдання. Його плідна праця була відмічена почесним званням народного артиста республіки [2, с. 3].

У 1957 році у театрі вже працювало 45 акторів, з'явився невеликий оркестр з 8 осіб. Двома роками пізніше у його складі вже налічувалося 12 музикантів. М. Горель у рецензії на постановку оперети "Вільний вітер" відзначав: "Театр повинен мати оркестр, не тимчасовий, а постійний професійний колектив. Єдиний в Криму музичний театр повинен виправдовувати свою назву й нести в маси високу музичну культуру [3, с. 38].

Актриса Н. Сороката багато сил, енергії і праці віддала українському театру. Тут вона працювала з перших років діяльності в Криму, зіграла декілька десятків різнохарактерних ролей, серед яких Мавра "У неділю вранці зілля копала", Варька в "Безталанній", На дні в "Трибуналі", Тісбе в "Анжело, тиран Падуанський", Маруся Богуславка в однойменній п'єсі та інші. У 1960 році їй присвоєно почесне звання заслуженої артистки УРСР. Через вісім років вона стала володаркою премії ім. М. Заньковецької. Її гарячість, схвильованість і чарівність глядач завжди ніс із театру. Багато робіт артистки стали чудовими сторінками у творчому літописі театру [3, с. 36].

У 1969 році в штаті театру налічувалося 35 акторів, 4 артисти балету й 4 артисти хору. Акторська трупа складалася з 20 чоловіків і 19 жінок. В оркестрі було 12 музикантів [3, с. 20].

Г. Белоусов 20 років віддав кримській сцені. У 1966 році він дебютував у "Синіх росах" І. Рачаді. Глядачам запам'яталися його ролі: Андрейко ("Мартин Боруля"), Янус ("Кримінальне танго"), рядовий ("Аджимушкai"), матрос ("Правда"), син Хвiртки ("Сто тисяч" І. Тобiлевича) та iн.

Серед колоритних і популярних акторів 50–60-х років ХХ ст. були заслужені артисти В. Веремєєнко, К. Мізик, М. Новик, Р. Радецький, Ж. Фадєєва, актори А. Сапсай, В. Дідусенко, С. Сорокопатий.

І. Бурменко був одним із найстаріших акторів театру. Він прийшов сюди, маючи значний досвід роботи у Харківському й Київському театрах. У Кримському українському театрі пропрацював 21 рік, створивши на його сцені більше 100 образів. Акторським успіхом були ролі Яшки – артилериста у "Весілля у Вільшанці", Валентина в "Коли приходять молоді", князя в "Ханумі", Нікоша у "Веселій вдові", барона де Кривельяка в "Принцесі цирку", дяка в "Думі про кохання", Д. Карбишева "Коли мертві оживають".

70-ті роки ХХ ст. відзначені змінами не лише у матеріальній забезпеченості, але й в сценічній діяльності. У 1973 році в театрі вже працювало 59 акторів. Усього в штаті налічувалося 136 одиниць. У 1973–1974 роках організована трупа оперети. Перша постановка цього жанру "Принцеса цирку" показала перспективність і виправданість цього рішення [1, с. 4].

Н. Бондаревський почав роботу в театрі з ролі Генки Безсмертного в опереті "Севастопольський вальс". Вдалими були роботи над образами Андрія в "Найщасливіший", оперна партія в ролі Андрія в "Запоріжці за Дунаєм", Франсуа ("Удосвіта"), Льовки в "Баладі про хлопчиська". Діапазон його акторських робіт значний: від простака в опереті до складної драматичної ролі і оперних партій. 9 січня 1980 року Н. Бондаревський був удостоєний почесного звання заслуженого артиста УРСР [9, с. 2].

У новій будівлі театру в 1977 році штатний склад налічував 270 осіб. З 415 творчих працівників 182 були артистами драми, хору, оркестру й балету. Театр став повністю відповідати своєму музичному напрямку: у штаті оркестру було 30, а в хорі – 24 артисти. Колектив отримав можливість запрошувати до себе на роботу фахівців вищої кваліфікації, для яких у штаті передбачалися посади: 15 артистів драми, 6 вокалістів, 8 артистів балету, 7 музикантів. Незабаром до театру запросили заслужену артистку УРСР М. Мар'яновську [3, с.38].

На кримській сцені на початку 80-х років ХХ ст. повною мірою розкривалася акторська майстерність і талант багатьох артистів, серед яких особливо виділялися: О. Блок, В. Бойко, І. Кашперська, Л. Клименко, А. Клип (з 1983 року заслужений артист УРСР), І. Льовченко, Е. Лисяк, Л. Сахарова, В. Чобіт, О. Шейко, артисти хору Т. Бабкіна, Н. Кулагіна, Т. Кухова, Л. Леренс, М. Раськіна, Н. Тюленєва, артисти балету Н. Багаутдінов, І. Бакши, Н. Власова, М. Петренко, Т. Тарасович, І. Харченко, П. Шулімова. У 1982 році дебютував на сцені театру в ролі Ясона В. Навроцький, нині народний артист України, один із провідних акторів Кримського академічного російського театру ім. М. Горького. Глядачам запам'ятався створений ним образ Свирида Голохвастого в комедії Н. Старицького "За двома зайцями" в постановці 1984 роки [3, с. 44].

У травні 1984 року почесне звання заслуженої артистки УРСР отримала В. Бойко, нині народна артистка України. Кримський глядач добре знайомий із творчістю талановитої актриси, з нетерпінням чекав з нею нових зустрічей. Високі оцінки отримувала вона за свою роботу від театральних критиків. От як оцінюють виконання ролі Сильви в Донецьку: "В. Бойко має право претендувати на один із найвищих рейтингів. Артистичність, добрий вокал, упевнене існування в драматичних ситуаціях – вектори, що направляють успіх у спектаклю". А ось рецензія на спектакль "Севастопольський вальс": "Вірний емоційний тон спектаклю задає виконавцеві ролі Любаші В. Бойко. Мужня й ніжна, розкрита серцем до людей і стримана, її героїня полонить граничною щирістю відчуттів". Кримські театральники люблять її Груню в "Сорочинському ярмарку", Розалінду в "Летючій миші", Гордилю в "Циганці Азі", Марицу, Зарему в "Фонтані кохання" й інші ролі [5, с. 3].

У 1984 році свою долю з Кримським українським музичним театром, після закінчення студії при Київському театрі оперети, пов'язав артист В. Карпов. Він відразу заявив про себе й був активно задіяний у репертуарі. Визначними для нього стали ролі морського офіцера в "Сильві", Фалька в "Летючій миші", Наполеона в "Баядері", Поповича Опанаса Івановича в "Сорочинському ярмарку". У 1994 році він отримав звання заслуженого артиста України. За створення образів Дон Кіхота у "Людині з Ламанча" й Поета в спектаклі – баладі "Колесо фортуни" В. Карпов був удостоєний Державної премії АР Крим за 1995 рік. Мистецтвознавець А. Золотарев писав про нього: "Він на сцені завжди домінанта. Навіть коли мовчить або тримає паузу, увага глядачів прикована саме до нього, бо він незвичайно колоритний і підкупливо щирий. Він буквально увірвався в серця глядачів, став популярним, улюбленим, провідним артистом театру. "На Карпова" ось вже більше двадцяти років ходить найвишуканіша публіка" [1, с. 4].

У 1988 році при театрі відкрито балетну студію, очолювану головним балетмейстером А. Якубовим. Після закінчення Ленінградської консерваторії він працював у Москві, Ташкенті, Саратові, Харкові, Одесі. У Кримському українському музичному театрі А. Якубов поставив танцювальні частини у мюзиклах "Іспанська рапсодія" і "Моя прекрасна леді", оперетах "Маріца" і "Сильва", музичній драмі "Товариш Любов". Пізніше, у 1995 р., він відкрив платну професійну хореографічну студію, запросивши випускницю Київського інституту культури О.Кухарську. Новий статус музичного театру вимагав підготовки здібної творчої молоді [1, с. 4].

Проте наповнюваність штату була недостатньою. У 1994 році працювало 16 драматичних акторів (за штатом 18), 15 вокалістів (28 штатних одиниць), 12 артистів балету (за штатом 22), 11 хористів (25), 22 музиканти оркестру (за штатом 36) [3, с.41].

На сьогодні в театрі плідно працюють заслужені артисти АРК Т.Гончаренко, Ю. Грищенко, Н. Жук, С. Заклінська, І. Звонкова, Л. Єгорочкіна, Л. Карпова, С. Кубанцев, В. Черников, А. Шейко, заслужені працівники культури АРК В. Сухненко, С. Філіппов, Ю. Соловійов, Н. Шлевська, лауреат премії АРК А. Коваленко, молода творча молодь – М. Войнова, Л. Ішкіна, З. Меджитова, Н. Красовська, А. Савченко, О. Яровой та інші. І як стверджував директор театру Володимир Загурський: "Ювілейний сезон був результативним і про це свідчить репертуарна афіша. Усі артисти задіяні в спектаклях, ніхто не простоює" [4, с. 2].

Таким чином, в основі будь-якої установи, у тому числі й музичного театру, покладено людський чинник – це, передусім, артисти. Актори є основними дійовими особами, оскільки саме вони виходять на сцену віч-на-віч із глядачами. І від того, наскільки ефективним і вражаючим буде цей контакт, багато в чому залежатиме доля музичного театрального колективу.

Список використаних джерел

1. Загурський В. Багатогранність репертуарної палітри / В.Загурський // Крымские известия. – 22 сентября 2007. – С. 4.
2. Иванишин И. 50-й театральный сезон / И.Иванишин // Крымские известия. – 31 декабря 2004. – С. 3.
3. Королев В. Крымский украинский музыкальный театр. Листая страницы истории. Исторические очерки / В.Королев. – Симферополь: Таврия, 2005. – 76 с.
4. Макаренко С. Скоро казка мовиться... / С.Макаренко // Крымские известия. – 29 декабря 2007. – С. 2.
5. Сваричевский В. В добрый путь, Роксолана! / В.Сваричевский // Крымские известия. – 6 ноября 1996. – С. 3.
6. Театр // Крымский вестник. – 1890. – № 5. – С. 3.
7. Театр и музыка // Крым. – 1898. – № 116. – С. 4.
8. Театр и музыка // Крым. – 1898. – № 118. – С. 4.
9. Указ Президії ВР УРСР // Культура і життя. – 17 січня 1980. – С. 2.
10. Хроника // Севастопольский листок. – 9 ноября 1886. – №113. – С. 3–4.
11. Чернецкий С. История Украинской культуры / С.Чернецкий. – К.: Лыбидь, 2002. – 656 с.

Снежана Шендрикова

АКТЕРЫ КРЫМСКОГО УКРАИНСКОГО МУЗЫКАЛЬНОГО ТЕАТРА

В научной статье проанализирована работа ведущих украинских актёров Крымского Украинского Музыкального театра и их влияние на культурную жизнь Крымского полуострова.

Ключевые слова: Крымский украинский музыкальный театр, ведущая роль, репертуар, актёрское мастерство.

Snizhana Shendrikova

ACTORS CRIMEA UKRAINIAN MUSIC THEATRE

In the presented article, the work of the leading actors of the Crimean Ukrainian Musical theatre is analyzed alongside with their impact to the cultural life of the Crimean peninsula.

Keywords: Crimean Ukrainian musical theatre, leading role, repertory, theatric masterhood.